

STRONA PRZEDMIOTOWA PRZESTĘPSTWA PRZEKUPSTWA WIERZYCIELA

RYSZARD A. STEFAŃSKI*

DOI: 10.26399/iusnovum.v18.2.2024.11/r.a.stefanski

STRESZCZENIE

Artykuł ma charakter naukowo-badawczy, a jego przedmiotem jest strona przedmiotowa przestępstwa przekupstwa wierzyciela (art. 302 § 2 k.k.). Celem artykułu jest wyjaśnienie wątpliwości, jakie ona rodzi. Przedstawione zostało jej kształtowanie się w polskim prawie karnym oraz zostały przeanalizowane użyte w tym przepisie znamiona: wierzyciel, korzyść majątkowa, postaci jej udzielenia, obietnica udzielenia takiej korzyści, działanie na szkodę wierzycieli, związek działania wierzyciela z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobiegnięcia upadłości, postępowanie upadłościowe, inne postępowanie zapobiegające upadłości. W stosunku do wszystkich tych zagadnień zostało zaproponowane ich rozumienie, wsparte wypowiedziami w doktrynie i judykaturze.

Słowa kluczowe: dłużnik, korzyść majątkowa, przekupstwo, upadłość, wierzyciel

A CRIME OF BRIBERY OF ACTIVE CREDITOR

ABSTRACT

The article is of a scientific and research nature and its subject is the subject matter of the crime of bribery of a creditor (Article 302 § 2 of the Penal Code). The aim of the article is to clarify the doubts it raises. It relates the historical antecedents of this crime in Polish Criminal Law and analyses the notions used in this article such as: creditor, economic benefit, forms of offering this benefit, promise of benefit, acting in prejudice of creditors, relation between acts of creditor and bankruptcy proceedings or proceedings tending to avoid bankruptcy, bankruptcy proceedings, other proceedings which avoid bankruptcy. The article proposes the interpretation of all this notions based on doctrine's opinions and jurisprudence.

Keywords: bankruptcy, bribery, creditor, debtor, economic benefit

* prof. dr hab., Kierownik Katedry Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie (Polska), e-mail: ryszard.stefanski@lazarski.pl, ORCID: 0000-0003-0995-9499

WPROWADZENIE

Znaczenie obrotu gospodarczego i cywilnego dla rozwoju gospodarczego i społecznego, wymaga szczególnej jego ochrony, którą zapewniają normy różnych gałęzi prawa, w szczególności prawa cywilnego i administracyjnego, ale nie mniej ważną rolę, aczkolwiek jako *ultima ratio* spełniają normy prawa karnego. Szczególne znaczenie ma kryminalizacja w art. 302 § 2 k.k. udzielenia korzyści majątkowej lub jej obietnicy wierzycielowi za działanie na szkodę innych wierzycieli w związku z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobiegnięcia upadłości. Przepis ten ma chronić gospodarkę¹. Jego celem jest ochrona prawidłowego, niezakłóconego nieuczciwymi i nierzetelnymi działaniami funkcjonowania obrotu gospodarczego w trakcie trwającego postępowania upadłościowego lub postępowania zmierzającego do zapobiegnięcia upadłości². Chroni prawidłowość funkcjonowania obrotu gospodarczego oraz powiązane z nią zarówno indywidualne interesy uczestników tego obrotu, jak i ponadindywidualne interesy gospodarcze społeczeństwa oraz zasady możliwie równomiernego zaspokojenia wierzycieli z majątku dłużnika i proporcjonalnego rozłożenia strat³.

Zwalczanie patologii w gospodarce wolnorynkowej wymaga wszechstronnej i holistycznej ochrony prawnej⁴. Słusznie w literaturze twierdzi się, że „korupcja w sektorze prywatnym jest zamachem na podstawy społeczne i gospodarcze obrotu handlowego, tj. rzetelność, uczciwość i równość szans podmiotów działających w ramach gospodarki rynkowej. Dla gospodarki narodowej równie szkodliwe, a może i bardziej niż korupcja funkcjonariuszy publicznych, jest przekupstwo w sektorze prywatnym”⁵.

KSZTAŁTOWANIE SIĘ STRONY PRZEDMIOTOWEJ PRZESTĘPSTWA PRZEKUPSTWA WIERZYCIELA

Przestępstwo przekupstwa wierzyciela było stypizowane w art. 69 pkt 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 grudnia 1927 r. o zapobieganiu upadłości⁶, które obejmowało udzielenie przez dłużnika lub osobę działającą w jego imieniu osobiście lub za pośrednictwem osób trzecich komukolwiek z wierzycieli szczególnych dopłat lub korzyści, poza warunkami układu zapobiegawczego, w celu skłonienia tegoż wierzyciela do głosowania za przyjęciem układu zapobiegawczego.

¹ J. Bill, *Korupcja w biznesie jako zagrożenie bezpieczeństwa ekonomicznego państwa*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – praktyka – refleksje” 2014, nr 15, s. 33–34; K. Patora, *Analiza korupcji*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2018, t. XXII, s. 261.

² K. Nowakowski, *Teoretyczne i prawne aspekty korupcji w sektorze prywatnym*, „Ekonomia i Prawo. Economics and Law” 2010, nr 1, s. 356.

³ M. Gałązka, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019, s. 1452 i n.; R. Zawłocki, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Art. 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. II, Warszawa 2017, s. 955.

⁴ A. Płońska, *Istota prawnokarnej ochrony obrotu gospodarczego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis – Przegląd Prawa i Administracji” 2015, nr 2, s. 583.

⁵ K. Nowakowski, *Teoretyczne i prawne aspekty...*, op. cit., s. 345.

⁶ Dz.U. z 1928 r., nr 3, poz. 20.

Sprawca nie musiał działać na szkodę wierzycieli, a działanie jego było skierowane przeciwko szczerości głosowania⁷.

W art. 279 § 1 k.k. z 1932 r. była przewidziana odpowiedzialność karna za udzielenie lub obietnicę udzielenia korzyści majątkowej za działanie na szkodę innych wierzycieli w czasie postępowania upadłościowego lub postępowania zmierzającego do zapobieżenia upadłości. W Kodeksie karnym z 1997 r. przestępstwo to, stypizowane w art. 302 § 2, różni się od określonego w art. 279 § 1 k.k. z 1932 r. tym, że aktualnie znamieniem modalnym jest związek udzielonej korzyści z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobieżenia upadłości, a powołany art. 279 § 1 wymagał, by działanie sprawcy miało miejsce w czasie takiego postępowania.

Kodeks karny z 1969 r. nie przewidywał tego typu przestępstwa. Zmiany ekonomiczne i potrzeba przywrócenia m.in. instytucji prawa handlowego zrodziły pilną potrzebę ochrony prawnej przejawów działalności gospodarczej, co znalazło odzwierciedlenie w ważnej Ustawie z 12.10.1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego⁸, która w art. 8 § 2 kryminalizowała czynne przekupstwo w taki sam sposób, jak jest ono określone w art. 302 § 2 k.k.

Prima vista mogłoby się wydawać, że wzorem dla obowiązującej regulacji był art. 8 § 2 Ustawy z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego, który miał identycznie brzmienie jak art. 302 § 2 k.k., lecz zbieżność treściowa tych przepisów wynika z dosłownego przeniesienia do projektu tej ustawy art. 302 § 2 projektu Kodeksu karnego (w redakcji z 1994 r.).

Zachowanie przestępne w art. 302 § 2 k.k. polega na udzieleniu lub obietnicy udzielenia wierzycielowi korzyści majątkowej za działanie na szkodę innych wierzycieli w związku z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobieżenia upadłości.

UDZIELENIE KORZYŚCI MAJĄTKOWEJ

Słowo „udzielenie” oznacza „przyznanie czegoś komuś, użyczenie, danie czegoś komuś”⁹, a czasownik „udzielać” to: „a) dać (dawać), dostarczyć (dostarczać), użyczyć (użyczać) czegoś; b) umożliwić (umożliwiać) uzyskanie czegoś, zapewnić (zapewniać) coś komuś; c) wyrazić (wyrażać) zgodę na coś, przyznać (przyznawać)”¹⁰. Z punktu widzenia językowego w znamieniu tym mieści się przekazanie korzyści majątkowej. Nie jest określona forma tego przekazania, co wskazuje, że może mieć jakąkolwiek postać. Słusznie w doktrynie przyjmuje się, że udzielenie korzyści obejmuje wszelkie formy bezpośredniego lub pośredniego przekazanie korzyści majątkowej, niezależnie w jakiej postaci; ma być ona dostosowana do potrzeb przekupywanego¹¹.

⁷ J. Makarewicz, *Kodeks karny. Komentarz*, Lwów 1938, s. 636.

⁸ Dz.U. z 1994 r., nr 126, poz. 615.

⁹ *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 41, red. H. Zgólkowa, Poznań 2003, s. 34.

¹⁰ *Uniwersalny Słownik Języka Polskiego PWN*, t. 4, red. S. Dubisz, Warszawa 2003, s. 209; *Słownik Języka Polskiego PWN*, t. 3, red. M. Szymczak, Warszawa 1998, s. 540.

¹¹ O. Górniok, w: R. Góral, O. Górniok, *Przestępstwa przeciwko instytucjom państwowym i wymiarowi sprawiedliwości. Rozdział XXIX i XXX Kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 91–92.

OBIETNICA UDZIELENIA KORZYŚCI MAJĄTKOWEJ

Słowo „obietnica” oznacza „to, co zostało obiecanie; zapewnienie, że coś zostanie zrobione, załatwione”¹². Obietnicą udzielenia korzyści majątkowej jest przyrzeczenie, zapewnienie, że korzyść zostanie przekazana, np. zostaną wręczone pieniądze lub przelana określona kwota na konto lub dokonana darowizna¹³. Nie musi ona zawierać dokładnie oznaczonej korzyści majątkowej i precyzyjnie oznaczonego terminu jej udzielenia. Istotne jest uzewnętrznienie przez sprawcę zamiaru jej udzielenia¹⁴. Dla bytu tego przestępstwa nie jest niezbędne ściśle określenie i sprecyzowanie obietnicy udzielenia korzyści majątkowej, a istotne znaczenie ma uzewnętrzniony przez sprawcę zamiar jej udzielenia¹⁵. W art. 302 § 2 k.k. nie jest ograniczone znamie czasownikowe ani co do sposobu, ani co do formy uzewnętrznienia zamiaru uczynienia obietnicy. Może być wyrażona w każdy sposób, wyraźnie lub dorozumianie, np. gestem. Ruch palców rąk jest bowiem pomocny do wyrażenia myśli¹⁶. Zasadnie w literaturze zwraca się uwagę, że nie chodzi o powszechny odbiór danego gestu, a obietnica udzielenia korzyści może być wyrażona także gestem zrozumiałym dla danej grupy osób, chociaż dla ogółu byłby on niejasny. Przestępstwo przekupstwa wiąże się z dyskrecją i ze skrępowaniem sprawcy, który nie wie, jak zareaguje osoba, której chce obiecać udzielenie korzyści¹⁷.

Sąd ocenia *in concreto*, czy gest wyraził taki zamiar sprawcy i czy jego adresat mógł zrozumieć przekazaną w ten sposób informację jako obietnicę udzielenia korzyści¹⁸.

Jak trafnie Sąd Najwyższy zauważa:

- „Nie tylko ściśle sprecyzowana, ale i ogólnikowa obietnica, o ile z uwagi na towarzyszące okoliczności może być uznana za obietnicę korzyści majątkowej lub osobistej, jest karygodna”¹⁹;
- „Obietnica udzielenia korzyści może być wyrażona w każdy sposób, a więc i gestem, bo przepisy art. 241 [ob. art. 229 – przyp. R.S.] k.k. nie ograniczają znamienia czasownikowego ani co do sposobu, ani co do formy uzewnętrznienia zamiaru uczynienia obietnicy. Sąd orzekający ocenia *in concreto*, czy gest wyraził taki zamiar sprawcy i czy jego adresat mógł zrozumieć przekazaną w ten sposób informację jako obietnicę udzielenia korzyści”²⁰.

¹² *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 24, red. H. Zgólkowa, Poznań 1999, s. 464.

¹³ R.A. Stefański, *Przestępstwo czynnej płatnej protekcji (art. 230a k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 5, s. 9; A. Opala, *Ochrona obrotu gospodarczego*, Warszawa 1995, s. 56–57.

¹⁴ Wyrok SN z dnia 20 listopada 1972 r., III KR 209/72, OSNKW 1973, nr 4, poz. 48.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ W. Kopaliński, *Słownik symboli*, Warszawa 1990, s. 296.

¹⁷ J. Satko, *Glosa do wyroku SN z dnia 5 listopada 1997 r.*, V KKN 105/97, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1998, nr 6, poz. 117.

¹⁸ Wyrok SN z dnia 5 listopada 1997 r., V KKN 105/97, OSNKW 1998, nr 1–2, poz. 7.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 12 kwietnia 1934 r., 3 K 293/34, „Zbiór Orzeczeń SN” 1934, nr X, poz. 228.

²⁰ Wyrok SN z dnia 5 listopada 1997 r., V KKN 105/97, OSNKW 1998, nr 1–2, poz. 7 z glosą aprobującą J. Satki, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1998, nr 6, poz. 117 i takimi uwagami S. Zabłockiego, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Karne*, „Palestra” 1998, nr 1–2, s. 170.

KORZYŚĆ MAJĄTKOWA

Środkiem skorumpowania wierzyciela jest korzyść majątkowa, a nie może być – tak jak w wypadku innych przestępstw przekupstwa (art. 229 § 1, art. 230a, art. 296a § 2 k.k.) – korzyść osobista. Pominięcie w art. 302 § 2 k.k. korzyści osobistej pozostaje w wyraźnej dysfunkcji z zakresem odpowiedzialności za sprzedajność wierzyciela, który – zgodnie z art. 302 § 3 k.k. – ponosi odpowiedzialność za przyjęcie korzyści, a więc także korzyści osobistej. Słusznie w doktrynie, z braku doprecyzowania w tym ostatnim przypisie charakteru korzyści, wyciąga się wniosek, że może być to wszelka korzyść, a więc korzyść zarówno majątkowa, jak i osobista²¹.

Nie przekonuje argumentacja, że art. 302 § 3 k.k. stoi na straży solidarności wierzycieli, którzy powinni się wspierać, a nie działać przeciwko sobie²². Nie przekonuje też twierdzenie, że „dyrektywy wykładni funkcjonalnej, w tym przede wszystkim względ na uzasadnioną kryminalnopolitycznie potrzebę utrzymania swoistej symetrii pomiędzy układami znamion określonymi w przepisach art. 302 § 2 oraz § 3 również w ujęciu przedmiotu łapówki, silnie przemawiają za zawężeniem znaczenia użytego w art. 302 § 3 słowa «korzyść» jedynie do korzyści majątkowych”²³. Nie tłumaczy to, dlaczego przekupujący ma nie odpowiadać za udzielenie lub obietnicę udzielenia korzyści osobistej. Szacunek do wyraźnego brzmienia w tym zakresie art. 302 § 2 k.k. nakazuje aprobować ten pogląd, chociaż – ze względu na spójność rozwiązań kodeksowych – konieczna staje się *de lege ferenda* zmiana tego przepisu, przez rozszerzenie zakresu korzyści o korzyść osobistą.

Korzyść majątkowa ma wymierną wartość ekonomiczną i stanowi przysporzenie majątku albo uniknięcie strat lub obciążeń majątku, czyli zwiększenie aktywów lub zmniejszenie pasywów²⁴. Istotną cechą każdej korzyści majątkowej jest zdolność do zaspokojenia potrzeb materialnych²⁵. Racje ma Sąd Najwyższy, że:

Skoro osiągnięcie korzyści majątkowej wiąże się zarówno ze wzrostem aktywów lub redukcją pasywów majątku, jak i z uniknięciem jego zmniejszenia, to uzyskanie tej korzyści może nastąpić nie tylko przez kradzież (przysporzenie polegające na włączeniu cudzej rzeczy do majątku sprawcy z zapewnieniem możliwości rozporządzania nią jak własną), ale w sposób przybierający najróżniejszą postać, jak choćby przyjęcia niegodziwej zapłaty, uzyskania prawa majątkowego, zwolnienia się z długu, zrzeczenia się roszczenia, uzyskania nieoprocentowanej lub nisko oprocentowanej pożyczki²⁶.

²¹ O. Górniok, *Prawo karne...*, op. cit., s. 73; K. Buczkowski, *Przestępstwa gospodarcze*, Warszawa 2000, s. 82–83; R. Zawłocki, w: *System Prawa Karnego. Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarce*, t. 9, red. R. Zawłocki, Warszawa 2015, s. 682.

²² J. Skorupka, *Typy przestępstw korupcyjnych po noweli kodeksu karnego z 13.06.2003 r.*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2004, nr XV, s. 152.

²³ J. Majewski, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2022, s. 837; T. Oczkowski, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2023, s. 1404; G. Łabuda, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, s. 1477; M. Gałązka, w: *Kodeks...*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, 2019, op. cit., s. 1461; M. Kulik, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019, s. 995.

²⁴ Postanowienie SN z dnia 30 maja 2017 r., II KK 156/17, LEX nr 2298294.

²⁵ Wyrok SA w Lublinie z dnia 17 kwietnia 2007 r., II AKA 81/07, LEX nr 314605.

²⁶ Wyrok SN z dnia 16 stycznia 2009 r., IV KK 269/08, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 173.

Nie ma znaczenia forma, w jakiej to następuje; może mieć formę pieniężną, czynności prawnej lub w naturze. Jej udzielenie może przybrać postać przekazania pieniędzy lub przelania na konto wierzyciela określonej kwoty, darowizny, nieuzasadnionej korzystnej zamiany, kupna po niskiej cenie rzeczy ruchomej lub nieruchomości, zwolnienia z długu, zrzeczenia się zarzutu przedawnienia, cesji wierzytelności, bezprocentowej lub nisko oprocentowanej pożyczki²⁷, przeniesienia praw z weksla, zawarcia bardziej korzystnej umowy, o warunkach zasadniczo lepszych niż przeciętnie spotykane w obrocie gospodarczym²⁸, zawarcia i realizacji umowy zlecającej wykonanie określonych czynności, pod warunkiem, że postanowienia kontraktu znacznie, jaskrawo odbiegają od przyjętych w tym zakresie standardów wartości świadczeń²⁹.

Korzyść majątkowa ma być nienależna, bezprawna i nieprzysługująca na podstawie tytułu prawnego³⁰.

Udzielić korzyści majątkowej może sam sprawca lub za pośrednictwem innej osoby.

Może to być korzyść zarówno dla przekupywanego wierzyciela, jak i dla kogoś innego (arg. ex art. 115 § 4 k.k.). Beneficjentem korzyści majątkowej nie musi być przekupywany wierzyciel³¹. Skoro korzyść majątkowa może być przeznaczona dla kogokolwiek, to nie ma znaczenia, czy i jaką korzyść odniósł przekupywany, a jaką przejęły inne osoby³².

Udzielenie lub obietnica udzielenia korzyści majątkowej mogą mieć miejsce przed podjęciem działania przez wierzyciela lub po jego dokonaniu.

W pierwszym wypadku ma na celu skłonienie wierzyciela do podjęcia działania na szkodę innych wierzycieli, a w drugim – jest formą wynagrodzenia za działanie³³. Nie jest wymagane skłonienie wierzyciela do podjęcia konkretnego, z góry określonego i sprecyzowanego działania. Może chodzić o zapewnienie sobie życzliwości wierzyciela, która wyrazi się w podjęciu przez niego działań na szkodę innych wierzycieli, właściwych ze względu na rozwój sytuacji, np. stosownie do przebiegu zgromadzenia wierzycieli³⁴.

²⁷ Wyrok SN z dnia 24 kwietnia 1975 r., II KR 364/74, OSNKW 1975, nr 8, poz. 111.

²⁸ R. Adamus, M.J. Lubelski, *Karnoprawna ochrona wierzycieli w postępowaniu naprawczym*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 4, s. 46–47.

²⁹ Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 24 maja 2012 r., II AKA 87/12, LEX nr 1238690.

³⁰ Wyrok SN z dnia 17 maja 1972 r., III KR 67/72, OSNKW 1972, nr 10, poz. 157; uchwała 7 sędziów SN z dnia 15 lutego 1977 r., VII KZP 16/76, OSNKW 1977, nr 4–5, poz. 34; uchwała Sądu Izby Karnej z dnia 30 stycznia 1980 r., VII KZP 41/78, OSNKW 1980, nr 3, poz. 24; O. Górniok, *Prawo karne...*, op. cit., s. 71; eadem, w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 2005, s. 470; R. Zawłocki, w: *System Prawa Karnego. Przepęstwa przeciwko mieniu i gospodarce*, t. 9, Warszawa 2015, s. 679; idem, w: *Kodeks...*, t. II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, op. cit., s. 693; J. Potulski, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2023, s. 1888–1889.

³¹ Wyrok SN z dnia 17 kwietnia 2014 r., WA 11/14, LEX nr 1482488; wyrok SA w Warszawie z dnia 21 grudnia 2018 r., II AKA 397/18, LEX nr 2609039.

³² Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 13 czerwca 2018 r., II AKA 397/18, LEX nr 2718727; wyrok SA w Krakowie z dnia 24 maja 2017 r., II AKA 51/17, LEX nr 2660429; wyrok SA w Łodzi z dnia 24 lipca 2013 r., II AKA 105/13, LEX nr 1356552.

³³ A. Ratajczak, *Ochrona obrotu gospodarczego. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1994, s. 81–82.

³⁴ Wyrok SN z dnia 15 listopada 1971 r., IV KR 35/71, OSNKW 1972, nr 3, poz. 53.

Nie wyczerpują znamion tego przestępstwa podjęte przez wierzyciela działania mające na celu uzyskanie od dłużnika jak największego zwrotu należności, o ile nie wiążą się z otrzymaniem korzyści majątkowej lub jej obietnicy, chociażby były na szkodę innych wierzycieli. Wierzycielowi bowiem wolno przedsięwziąć wszelkie działania w celu zaspokojenia swoich roszczeń, mimo że są ze szkodą dla innych wierzycieli³⁵.

WIERZYCIEL

Niewątpliwie wierzycielem jest osoba fizyczna, osoba prawna lub tzw. ułonna osoba prawna, uprawniona do żądania spełnienia świadczenia przez dłużnika (arg. ex art. 353 § 1 k.c.), a więc wierzyciel w ścisłym, cywilnoprawnym znaczeniu. Zobowiązanie jest bowiem stosunkiem prawnym polegającym na tym, że jedna osoba (wierzyciel) jest uprawniona do żądania spełnienia świadczenia, natomiast druga (dłużnik) jest obowiązana to świadczenie spełnić³⁶. Ze względu na to, że udzielenie wierzycielowi korzyści majątkowej lub jej obietnicy ma pozostawać w związku z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobiegnięcia upadłości, pojęcie to należy rozumieć w znaczeniu nadanym mu przez art. 189 Ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe³⁷, według którego wierzycielem jest każdy uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości, choćby wierzytelność nie wymagała zgłoszenia. Wierzycielem jest osoba posiadająca wierzytelność, chociażby niepodlegała zgłoszeniu, a która uzyskuje zaspokojenie z masy upadłości, niezależnie czy wierzytelność powstała przed ogłoszeniem upadłości w stosunku do dłużnika, czy też po ogłoszeniu upadłości w stosunku do upadłego³⁸. Trafnie w literaturze wskazuje się, że chodzi nie tylko o wierzyciela dochodzącego roszczenia powstałego przed ogłoszeniem upadłości, niezależnie od tego, czy jego wierzytelność podlega zgłoszeniu wierzytelności w trybie art. 236 pr. up., czy też jest umieszczana na liście wierzytelności z urzędu, ale także o wierzyciela, którego roszczenie powstało po ogłoszeniu upadłości w związku z czynnościami syndyka lub zarządcy masy upadłości. Jest to osoba mająca roszczenie w stosunku do dłużnika lub upadłego. Jest nim wierzyciel osobisty upadłego, wierzyciel masy upadłości, osoba uprawniona do wydania składnika mienia nienależącego do upadłego, osoba, której przysługują prawa oraz prawa i roszczenia osobiste ciężące na nieruchomości należącej do upadłego oraz uprawnionego, wobec którego upadły jest dłużnikiem jedynie rzeczowym³⁹.

Status wierzyciela może być przyznany określonej osobie w postępowaniu upadłościowym, mimo że nie łączy jej z dłużnikiem stosunek zobowiązaniowy,

³⁵ L. Peiper, *Komentarz...*, op. cit., s. 600.

³⁶ T. Wiśniewski, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna*, t. III, red. J. Gudowski, Warszawa 2018, s. 31.

³⁷ Dz.U. z 2022 r., poz. 1520 ze zm.

³⁸ A. Jakubecki, w: A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 610.

³⁹ P. Janda, *Pojęcie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, „Przełęcz Sądowy” 2006, nr 6, s. 43 i n.

np. w błędnym mniemaniu został za takiego uznany przez dłużnika. W doktrynie przyjmuje się, że w takiej sytuacji znamię to jest wyczerpane, gdyż korzystając formalnie z uprawnień wierzyciela, ma wpływ na przebieg postępowania upadłościowego, m.in. uczestnicząc w zgromadzeniu wierzycieli z prawem głosu (art. 195 ust. 1 pr. up.), będąc członkiem rady wierzycieli (art. 201 ust. 1 i 2 pr. up.), której zezwolenia wymagają niektóre czynności syndyka (art. 206 ust. 1 pr. up.)⁴⁰. Jest to pogląd trudny do zaakceptowania, gdyż warunkiem przestępności omawianego czynu jest posiadanie przez przyjmującego korzyść majątkową lub jej obietnicę cech wierzyciela w sensie materialnym, a nie tylko formalnym. Jego przyjęcie prowadziłoby do naruszenia zasady określoności przestępstwa. W związku z tym na aprobatę zasługuje pogląd, że przekupywany musi być wierzycielem w istocie, a nie wierzycielem fikcyjnym⁴¹.

Nie może być uznana za wierzyciela w rozumieniu tego przepisu osoba, która na podstawie przepisu prawnego, decyzji właściwego organu, umowy lub faktycznego wykonywania zajmuje się sprawami majątkowymi innej osoby prawnej, fizycznej, grupy osób lub podmiotu niemającego osobowości prawnej będącego wierzycielem. Wprawdzie w art. 308 k.k. rozszerzono o te osoby zakres podmiotów, które odpowiadają jak wierzyciel za przestępstwa określone w rozdziale XXXVI k.k. m.in., lecz chodzi o wierzyciela jako podmiot przestępstwa, a w art. 302 § 2 k.k. jest on przedmiotem przestępstwa. W tym kontekście w piśmiennictwie zauważa się, że występuje luka kryminalizacyjna, gdyż w razie udzielenia korzyści majątkowej albo obietnicy jej udzielenia bezpośrednio podmiotowi, za którego działa ktoś inny, np. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, zostają wyczerpane znamiona tego przestępstwa, a gdy dotyczy to pełnomocnika spółki, czyn jest bezkarny⁴². Dodatkowo wskazuje się, że interpretacja wykluczająca penalizację przekupstwa osoby zajmującej się sprawami majątkowymi wierzyciela prowadzi do braku symetrii odpowiedzialności za przekupstwo i sprzedajność, bowiem w przypadku sprzedajności osoba taka podlega odpowiedzialności⁴³.

Taka interpretacja art. 302 § 2 k.k. jest przejawem wykładni rozszerzającej i narusza zasadę *nullum crimen sine lege*. Niemniej jest to rozwiązanie nieracjonalne i w związku z tym zasadny jest wniosek *de lege ferenda*, by zakresem art. 302 § 2 k.k. objąć także zachowania korupcyjne w stosunku do osób, które na podstawie przepisu prawnego, decyzji właściwego organu, umowy lub faktycznego wykonywania zajmują się sprawami majątkowymi innej osoby prawnej, fizycznej, grupy osób lub podmiotu niemającego osobowości prawnej⁴⁴.

⁴⁰ L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego*, Kraków 1936, s. 600; M. Wiśniewski, *Prawnokarna ochrona wiarygodności majątkowych uczestników obrotu gospodarczego*, Kraków 2000, s. 97–98.

⁴¹ J. Makarewicz, *Kodeks...*, op. cit., s. 635; R. Zawłocki, w: *System Prawa Karnego...*, op. cit., s. 679; idem, w: *Kodeks...*, t. II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, op. cit., s. 962.

⁴² G. Labuda, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014, s. 1254; R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom. Rozdział XXXVI Kodeksu karnego. Artykuły 300–302. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 136.

⁴³ M. Iwański, *Odpowiedzialność karna za przestępstwa korupcyjne*, Kraków 2015 (praca doktorska), s. 468–469, https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/41726/Iwanski_Odpowiedzialnosc_karna_z_przestepstwa_korupcyjne_2015.pdf?isAllowed=y&sequence=1 (dostęp: 11.12.2023).

⁴⁴ M. Iwański, *Odpowiedzialność karna...*, op. cit., s. 469.

DZIAŁANIE NA SZKODĘ WIERZYCIELI

Korzyść majątkowa lub jej obietnica ma być udzielana wierzycielowi za działanie na szkodę wierzycieli. Nie jest to wymóg, gdyż – jak słusznie zauważa się w piśmiennictwie – w art. 303 § 2 k.k. – cel ten nie został wprost wyartykułowany⁴⁵, lecz do tego *de facto* zmierza jego zachowanie. Nie ma znaczenia, czy wierzyciel istotnie przedsięwziął działania na szkodę pozostałych wierzycieli⁴⁶ lub doprowadził do powstania szkody⁴⁷, a także zaspokojenie roszczenia w całości czy w części⁴⁸.

Takie działanie może objawiać się samym zagrożeniem utraty przez innych wierzycieli możliwości zaspokojenia w całości lub w części ich roszczeń albo opóźnieniem zaspokojenia lub niezyskaniem zabezpieczenia swych wierzytelności⁴⁹. Wymagany jest związek między korzyścią majątkową lub jej obietnicą a działaniem na szkodę wierzycieli. Chodzi o niebezpieczeństwo szkody w zakresie wierzytelności wierzycieli, a nie jakiegokolwiek mienia.

Znamię „działa na szkodę” nie jest równoznaczne ze spowodowaniem szkody⁵⁰. Wystarczające jest, że zachowanie sprawcy mogło wyrządzić szkodę; chodzi o możliwość jej nastąpienia. Jest to zachowanie ukierunkowane na wyrządzenie szkody. Ma to być narażenie na szkodę majątkową, wyrażającą się utratą przez innych wierzycieli możliwości zaspokojenia swoich roszczeń w całości lub w części albo otrzymania przez niektórych proporcjonalnie mniej niż inni⁵¹.

Działanie na szkodę polega na tym, że zachowanie sprawcy stwarza możliwość wyrządzenia szkody innym wierzycielom. Niedopuszczalne jest domniemanie, że każde działanie wierzyciela, który przyjął korzyść majątkową lub jej obietnicę, jest samo przez się działaniem na szkodę innych wierzycieli. Wierzyciel taki może przecież podejmować działania korzystne dla innych wierzycieli, nawet wbrew zapewnieniu dokonującego jego przekupstwa, że zachowania się w sposób dla niego korzystny, chociaż z pokrzywdzeniem innych wierzycieli.

Podkreślenie w art. 302 § 2 k.k., że chodzi o „innych wierzycieli”, dowodzi, że mają to być wierzyciele tego samego dłużnika⁵². Określenie wierzycieli w liczbie mnogiej oznacza, że działanie ma być na szkodę co najmniej dwóch innych wierzycieli.

⁴⁵ Ibidem, s. 470.

⁴⁶ P. Sitek, *Łapownictwo urzędnicze, polityczne oraz gospodarcze w świetle prawa karnego. Skrypt. Analiza kasusów bankowych*, Józefów 2013, s. 91–92.

⁴⁷ A. Ratajczak, *Ochrona...*, op. cit., s. 82; A. Opala, *Ochrona obrotu...*, op. cit., s. 57; M. Wiśniewski, *Prawnokarna ochrona...*, op. cit., s. 95; J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 1997, s. 536; J. Majewski, w: *Kodeks...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, t. III, 2022, op. cit., s. 845; G. Labuda, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, s. 1477; J. Potulski, w: *Kodeks...*, red. R.A. Stefański, 2023, op. cit., s. 1923.

⁴⁸ M. Wiśniewski, *Prawnokarna...*, op. cit., s. 83; J. Majewski, w: K. Buchała, P. Kardas, J. Majewski, W. Wróbel, *Komentarz do ustawy po ochronie obrotu gospodarczego*, Warszawa 1995, s. 181; M. Kulik, w: *Kodeks...*, red. M. Mozgawa, 2019, op. cit., s. 995.

⁴⁹ O. Górniok, *Prawo gospodarcze*, op. cit., s. 7.

⁵⁰ J. Wojciechowski, *Ustawa o ochronie...*, op. cit., s. 49.

⁵¹ L. Peiper, *Komentarz...*, op. cit., s. 601; O. Górniok, *Ustawa o ochronie...*, op. cit., s. 37; eadem, *Prawo karne...*, op. cit., s. 71.

⁵² J. Wojciechowski, *Ustawa o ochronie...*, op. cit., s. 51; idem, *Kodeks...*, op. cit., s. 536; J. Majewski, w: *Kodeks...*, t. III, red. W. Wróbel, A. Zoll, 2022, op. cit., s. 844.

cieli⁵³, a zatem w danej sprawie łącznie z przekupionym musi być co najmniej trzech wierzycieli. Nie wyczerpuje zatem tego znamienia działanie na szkodę jednego wierzyciela. Zwrot „innych wierzycieli” wskazuje także, że nie jest wymagane, by działanie przekupionego wierzyciela dotknęło wszystkich wierzycieli; tak byłoby, gdy ustawodawca posłużył się słowem „wszystkich”⁵⁴.

Przestępstwo jest dokonane z chwilą udzielania wierzycielowi korzyści majątkowej lub jej obietnicy⁵⁵. Chodzi o moment dotarcia korzyści do osoby, dla której była przeznaczona⁵⁶. Niezasadny jest pogląd, że nie wystarcza samo przyjęcie obietnicy korzyści⁵⁷, bowiem pozostaje w sprzeczności z literalnym brzmieniem tego przepisu. Nie sposób podzielić pogląd, że jest ono dokonane w chwili, gdy korzyść zostanie przyjęta, argumentowany tym, że przestępstwo przekupstwa ma wieloosobową konfigurację i do jego popełnienia wymagane jest współdziałanie dwóch stron, z których jedna korzyści majątkowej udziela, a druga ją przyjmuje⁵⁸. Słusznie jest krytykowany z tego powodu, że według polskiej koncepcji odpowiedzialność za przestępstwo sprzedajności nie jest akcesoryjna w stosunku do przekupstwa, a jego dokonanie nie jest w żadnym stopniu uzależnione od aktywności osoby przekupwanej⁵⁹. Nietrafnie jest też twierdzenie, że dokonanie tego przestępstwa następuje także wtedy, gdy wierzyciel nie przyjął korzyści majątkowej lub jej obietnicy⁶⁰.

Jest to przestępstwo formalne, bowiem nie jest wymagane wyrządzenie szkody, a dokonanie następuje z chwilą zakończenia czynności wykonawczej⁶¹. Wydawać

⁵³ J. Majewski, w: *Kodeks...*, t. III, red. W. Wróbel, A. Zoll, 2022, op. cit., s. 838.

⁵⁴ R. Adamus, M.J. Lubelski, *Karnoprawna ochrona...*, op. cit., s. 47; A. Piaczyńska, *Glosa do wyroku SN z dnia 27 listopada 2015 r., II KK 216/15*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 5, s. 135.

⁵⁵ R. Adamus, M.J. Lubelski, *Karnoprawna ochrona...*, op. cit., s. 47; M. Kulik, w: *Kodeks...*, red. M. Mozgawa, op. cit., s. 995.

⁵⁶ M. Siewierski, w: J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Warszawa 1987, s. 397; M. Surkont, *Glosa do wyroku SN z dnia 12 września 1986 r., Rw 655/86*, „Nowe Prawo” 1988, nr 10–12, s. 261–263; idem, *Łapownictwo*, Sopot 1999, s. 85; J. Wojciechowski, *Kodeks...*, op. cit., s. 407; J. Skorupka, *Ochrona interesów majątkowych Skarbu Państwa w kodeksie karnym*, Wrocław 2004, s. 84–85; P. Palka, *Sprzedajne nadużycie funkcji publicznej. Studium z prawa karnego*, Olsztyn 2011, s. 455–456; O. Górniok, w: R. Góral, O. Górniok, *Przestępstwa...*, op. cit., s. 93; P. Wiatrowski, *Łapownictwo czynne i warunki niekaralności jego sprawcy w prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 7–8, s. 58; wyrok SN z dnia 7 listopada 1994 r., WR 186/94, OSNKW 1995, nr 3–4, poz. 20; postanowienie SN z dnia 14 marca 2007 r., III KK 248/06, Prok. i Pr. – wkł. 2007, nr 10, poz. 4.

⁵⁷ M. Siewierski, *Kodeks...*, op. cit., s. 428.

⁵⁸ Wyrok SN z dnia 12 września 1986 r., Rw 655/86, OSNKW 1987, nr 5–6, poz. 47; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 508.

⁵⁹ M. Surkont, *Glosa do wyroku SN z dnia 12 września 1986 r., Rw 655/86*, „Nowe Prawo” 1988, nr 10–12, s. 261–263.

⁶⁰ A. Ratajczak, *Ochrona...*, op. cit., s. 82; J. Wojciechowski, *Ustawa o ochronie...*, op. cit., s. 50; idem, *Kodeks...*, op. cit., s. 536; A. Michalska-Warias, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2006, s. 630.

⁶¹ J. Wojciechowski, *Ustawa o ochronie...*, op. cit., s. 50; J. Majewski, w: K. Buchała, P. Kardas, J. Majewski, W. Wróbel, *Komentarz...*, op. cit., s. 188; M. Wiśniewski, *Prawnokarna ochrona...*, op. cit., s. 92; R. Zakrzewski, *Przestępstwa na szkodę wierzycieli*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 7–8, s. 34; R. Adamus, M.J. Lubelski, *Karnoprawna ochrona...*, op. cit., s. 47; J. Majewski, w: *Kodeks...*, t. III, red. W. Wróbel, A. Zoll, 2022, op. cit., s. 845; M. Bojarski, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, s. 1623; R. Zawłocki, w: *Kodeks...*, t. II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki,

mogłoby się, że zwrot „działa na szkodę” wskazuje na skutkowy charakter czynu⁶², a skutkiem jest wystąpienie konkretnego niebezpieczeństwa powstania szkody, a więc przestępstwo to jest znamienne skutkiem. Nie ma takiego charakteru, gdyż działanie na szkodę nie odnosi się do sprawcy, a do wierzyciela jako przedmiotu przestępstwa.

ZWIĄZEK DZIAŁANIA WIERZYCIELA Z POSTĘPOWANIEM UPADŁOŚCIOWYM LUB ZMIERZAJĄCYM DO ZAPOBIEGNIĘCIA UPADŁOŚCI

Warunkiem odpowiedzialności z art. 302 § 2 k.k. jest związek działania przekupnego wierzyciela z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobiegnięcia upadłości. Udzielenie wierzycielowi korzyści majątkowej lub jej obietnicy ma być związane z którymkolwiek z tych postępowań. Istnienie takiego związku wskazuje, że przekupienie wierzyciela następuje za takie działania na szkodę innych wierzycieli, które mieszczą się w granicach jego uprawnień jako wierzyciela w postępowaniu upadłościowym lub zmierzającym do zapobiegnięcia upadłości⁶³. Oznacza to, że wierzyciel powinien być władny – w ramach swoich uprawnień – wywrzeć wpływ na przebieg postępowania upadłościowego lub zmierzającego do zapobiegnięcia upadłości⁶⁴. Jego działanie nie musi mieć bezpośredniego wpływu na przebieg postępowania upadłościowego lub zmierzającego do zapobiegnięcia upadłości, ale może mieć wpływ pośredni⁶⁵.

Nie znajduje uzasadnienia normatywnego twierdzenie, że związek z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobiegnięcia upadłości odnosi się przede wszystkim do zachowania sprawcy, a nie przekupionego wierzyciela, uzasadniane tym, że przeciwna interpretacja czyniłaby rozważaną okoliczność bezużyteczną dla bytu wymienionego przestępstwa⁶⁶. Z brzmienia art. 302 § 2 k.k. wprost wynika, że powiązanie to odnosi się do wierzyciela, a ponadto wierzyciel w postępowaniu upadłościowym może wpływać na rozstrzygnięcia dotyczące wierzytelności, a nie ma takich możliwości sprawca tego przestępstwa, będący dłużnikiem lub inną osobą.

Nie jest wymagane, by postępowanie się toczyło. Spostrzeżenie to wzmacnia wykładnia historyczna, bowiem w art. 279 § 1 k.k. z 1932 r. była mowa o działaniu „w czasie postępowania upadłościowego lub zmierzającego do zapobieżenia upadłości”. Porównanie tych znamion oznacza, że ustawodawca, używając w art. 302 § 2 k.k. innego określenia tego znamiona, nadał mu szerszą treść. W doktrynie

op. cit., s. 963; M. Kulik, w: *Kodeks...*, red. M. Mozgawa, op. cit., s. 995; J. Potulski, w: *Kodeks...*, red. R.A. Stefański, 2023, op. cit., s. 1223.

⁶² R. Sarkowicz, *Wyrażanie przyczynowości w tekście prawnym (na przykładzie Kodeksu karnego z 1969 r.)*, Kraków 1989, s. 76.

⁶³ W. Makowski, *Kodeks karny. Część szczególna*, Warszawa 1933, s. 644; A. Opala, *Ochrona obrotu...*, op. cit., s. 57–58.

⁶⁴ M. Wiśniewski, *Prawnokarna ochrona...*, op. cit., s. 96.

⁶⁵ J. Majewski, w: *Kodeks...*, t. III, red. W. Wróbel, A. Zoll, 2022, op. cit., s. 854–845.

⁶⁶ R. Zawłocki, w: *Kodeks...*, t. II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, op. cit., s. 964.

słusznie szerszej interpretuje się pojęcie związku z postępowaniem, uznając, że chodzi także o sytuację, gdy nie toczy się żadne z tych postępowań, ale jest prawdopodobne, że w każdym czasie może być wszczęte, i dlatego sprawca podejmuje działanie przestępne⁶⁷, np. dłużnik przewiduje rychle ogłoszenie swojej upadłości lub ma zamiar złożenia wniosku o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego⁶⁸. Jest oczywiste, że udzielona korzyść majątkowa lub jej obietnica mogą dotyczyć także działania podjętego w czasie postępowania. Postępowanie upadłościowe obejmuje postępowanie w sprawie ogłoszenia upadłości, rozpoczynające się przez skuteczne złożenie wniosku upadłościowego, oraz właściwe postępowanie upadłościowe, wszczęte wydaniem postanowienia o ogłoszeniu upadłości. Zakończenie postępowania upadłościowego następuje w razie skutecznej upadłości, co dzieje się przede wszystkim w razie spłaty wierzycieli. Sąd stwierdza zakończenie postępowania upadłościowego po wykonaniu ostatecznego planu podziału, gdy w toku postępowania wszyscy wierzyciele zostali zaspokojeni. Działanie przestępne musi być zakończone w czasie postępowania takiego, gdyż w sytuacji, gdy postępowanie jest zakończone, wierzyciel nie ma możliwości działania na szkodę wierzycieli i jego działanie nie może pozostawać w związku z takim postępowaniem⁶⁹.

POSTĘPOWANIE UPADŁOŚCIOWE

Postępowanie upadłościowe jest specjalnym postępowaniem o charakterze egzekucji uniwersalnej, skierowanej do całego majątku dłużnika, który wskutek zadłużenia stał się niewypłacalny⁷⁰. Zgodnie z prawem upadłościowym obejmuje fazę postępowania w przedmiocie upadłości, fazę rozpoznawczą, następującą po ogłoszeniu upadłości, w której ustala się listę wierzycieli, oraz fazę wykonawczą, w której zaspokajane są roszczenia dochodzone od upadłego. Chodzi nie tylko o upadłość niewypłacalnych dłużników, będących przedsiębiorcami, ale także o upadłość osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, tzw. upadłość konsumencką, pozwalającą niewypłacalnym konsumentom na skorzystanie z dobrodziejstwa oddłużenia (art. 491¹ pr. u.). Za objęciem zakresem art. 302 § 2 k.k. także tego postępowania przemawia przede wszystkim rodzajowy przedmiot ochrony rozdziału XXXVI k.k., który jest złożony i obejmuje zarówno obrót gospodarczy, jak i interes majątkowy w obrocie cywilnoprawnym.

⁶⁷ O. Górniok, *Ustawa o ochronie...*, op. cit., s. 37; idem, *Prawo karne...*, op. cit., s. 71–72; J. Majewski, w: K. Buchała, P. Kardas, J. Majewski, W. Wróbel, *Komentarz...*, op. cit., s. 188; M. Wiśniewski, *Prawnokarna ochrona...*, op. cit., s. 96; A. Michalska-Warias, w: *Kodeks...*, red. T. Bojarski, op. cit., s. 630; A. Marek, *Kodeks...*, op. cit., s. 652; J. Majewski, w: *Kodeks...*, t. III, red. A. Zoll, op. cit., s. 749; R. Zawłocki, w: *System...*, op. cit., s. 680; idem, w: *Kodeks...*, t. II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, s. 964; M. Bojarski, w: *Kodeks...*, red. M. Filar, op. cit., s. 1622; M. Gałazka, w: *Kodeks...*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, 2019, op. cit., s. 1461; T. Oczkowski, w: *Kodeks...*, red. V. Konarska-Wrzosek, 2023, op. cit., s. 1486.

⁶⁸ J. Majewski, w: *Kodeks...*, t. III, red. W. Wróbel, A. Zoll, 2022, op. cit., s. 845.

⁶⁹ A. Ratajczak, *Ochrona...*, op. cit., s. 82; M. Wiśniewski, *Prawnokarna ochrona...*, op. cit., s. 97.

⁷⁰ W. Siedlecki, w: W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne – zarys wykładu*, Warszawa 1998, s. 29.

INNE POSTĘPOWANIE ZAPOBIEGAJĄCE UPADŁOŚCI

Innym postępowaniem zapobiegającym upadłości jest każda przewidziana przez prawo procedura mająca zapobiec ogłoszeniu upadłości dłużnika⁷¹. Takim postępowaniem jest postępowanie restrukturyzacyjne, którego celem, wyartykułowanym w art. 3 Ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne⁷², jest uniknięcie ogłoszenia upadłości dłużnika przez umożliwienie mu restrukturyzacji w drodze zawarcia układu z wierzycielami, a w przypadku postępowania sanacyjnego – również przez przeprowadzenie działań sanacyjnych, przy zabezpieczeniu słusznych praw wierzycieli. Postępowanie układowe umożliwia dłużnikowi zawarcie układu po sporządzeniu i zatwierdzeniu spisu wierzytelności (art. 3 ust. 4 pkt 1 u.r.), a postępowanie sanacyjne umożliwia dłużnikowi przeprowadzenie działań sanacyjnych oraz zawarcie układu po sporządzeniu i zatwierdzeniu spisu wierzytelności i obejmuje czynności prawne oraz faktyczne, które zmierzają do poprawy sytuacji ekonomicznej dłużnika i mają na celu przywrócenie dłużnikowi zdolności do wykonywania zobowiązań, przy jednoczesnej ochronie przed egzekucją (art. 3 ust. 5 i 6 u.r.).

WNIOSKI

1. Stypizowane w art. 302 § 2 k.k. przestępstwo przekupstwa wierzyciela, polegające na udzieleniu korzyści majątkowej lub jej obietnicy wierzycielowi za działanie na szkodę innych wierzycieli w związku z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobiegnięcia upadłości, odgrywa – jako *ultima ratio* – istotną rolę w ochronie obrotu gospodarczego i cywilnego dla rozwoju gospodarczego i społecznego.
2. Środkiem popełnienia tego przestępstwa jest korzyść majątkowa (art. 302 § 3 k.k.), a przestępstwa sprzedajności wierzyciela – korzyść majątkowa lub osobista (art. 302 § 3 k.k.). Taka dyferencjacja tych korzyści dotyczącej tego samego przedmiotu i w tej samej jednostce redakcyjnej nie ma uzasadnienia kryminalnopolitycznego, bowiem prowadzi do wyraźnej dysfunkcji konstrukcji tych przestępstw; konieczne jest uzupełnienie w art. 302 § 2 k.k. zakresu korzyści o korzyść osobistą.
3. Dla określenia wierzyciela w rozumieniu art. 302 § 2 k.k. istotna jest jego definicja zawarta w art. 189 pr. u., według której jest nim każdy uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości, choćby wierzytelność nie wymagała zgłoszenia, za czym przemawia powiązanie udzielenia korzyści majątkowej lub jej obietnicy z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobiegnięcia upadłości.
4. W art. 302 § 2 k.k. chodzi nie tylko o upadłość niewypłacalnych dłużników będących przedsiębiorcami, ale także o upadłość osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, tzw. upadłość konsumencką, pozwalającą niewypłacalnym konsumentom na skorzystanie z dobrodziejstwa oddłużenia (art. 4911 pr. u.).

⁷¹ J. Majewski, w: *Kodeks...*, t. III, red. W. Wróbel, A. Zoll, 2022, op. cit., s. 844.

⁷² Dz.U. z 2022 r., poz. 2309 ze zm., cyt. dalej jako u.r.

BIBLIOGRAFIA

- Adamus R., Lubelski M.J., *Karnoprawna ochrona wierzycieli w postępowaniu naprawczym*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 4.
- Bojarski M., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016.
- Buczkowski K., *Przestępstwa gospodarcze*, Warszawa 2000.
- Gałązka M., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019.
- Górniok O., *Ustawa o ochronie obrotu gospodarczego z komentarzem*, Warszawa 1995.
- Górniok O., *Prawo karne gospodarcze. Komentarz*, Toruń 1997.
- Górniok O., w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, Z. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 2005.
- Jakubecki A., w: A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Janda P., *Pojęcie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 6.
- Kulik M., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019.
- Łabuda G., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.
- Majewski J., w: K. Buchała, P. Kardas, J. Majewski, W. Wróbel, *Komentarz do ustawy po ochronie obrotu gospodarczego*, Warszawa 1995.
- Majewski J., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2022.
- Makarewicz J., *Kodeks karny. Komentarz*, Lwów 1938.
- Makowski W., *Kodeks karny. Część szczególna*, Warszawa 1933.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Michalska-Warias A., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2006.
- Oczkowski T., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2023.
- Opala A., *Ochrona obrotu gospodarczego*, Warszawa 1995.
- Palka P., *Sprzedajne nadużycie funkcji publicznej. Studium z prawa karnego*, Olsztyn 2011.
- Peiper L., *Komentarz do kodeksu karnego*, Kraków 1936.
- Piaczyńska A., *Glosa do wyroku SN z dnia 27 listopada 2015 r., II KK 216/15*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 5.
- Potulski J., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020.
- Ratajczak A., *Ochrona obrotu gospodarczego. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1994.
- Sarkowicz R., *Wyrażanie przyczynowości w tekście prawnym (na przykładzie Kodeksu karnego z 1969 r.)*, Kraków 1989.
- Siedlecki W., w: W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne – zarys wykładu*, Warszawa 1998.
- Siewierski M., w: J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Warszawa 1987.
- Sitek P., *Łapownictwo urzędnicze, polityczne oraz gospodarcze w świetle prawa karnego. Skrypt. Analiza kasusów bankowych*, Józefów 2013.
- Skorupka J., *Typy przestępstw korupcyjnych po noweli kodeksu karnego z 13.06.2003 r.*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego”, red. L. Bogunia, t. XV, Wrocław 2004.
- Skorupka J., *Ochrona interesów majątkowych Skarbu Państwa w kodeksie karnym*, Wrocław 2004.
- Stefański R.A., *Przestępstwo czynnej płatnej protekcji (art. 230a k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 5.
- Surkont M., *Glosa do wyroku SN z dnia 12 września 1986 r., Rw 655/86*, „Nowe Prawo” 1988, nr 10–12.
- Surkont M., *Łapownictwo*, Sopot 1999.

- Wiatrowski P., *Łapownictwo czynne i warunki niekaralności jego sprawcy w prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 7–8.
- Wiśniewski M., *Prawnokarna ochrona wiarygodności majątkowych uczestników obrotu gospodarczego*, Kraków 2000.
- Wiśniewski T., w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna*, t. III, red. J. Gudowski, Warszawa 2018.
- Wojciechowski J., *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 1997.
- Wojciechowski J., *Ustawa o ochronie obrotu gospodarczego z komentarzem*, b.m.w., b.r.w.
- Zakrzewski R., *Przestępstwa na szkodę wierzycieli*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 7–8.
- Zawłocki R., w: *System Prawa Karnego. Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, t. 9, red. R. Zawłocki, Warszawa 2015.
- Zawłocki R., w: *Kodeks karny. Część szczególna, Komentarz. Art. 222–316*, t. II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.

Cytuj jako:

Stefański A.R., *Strona przedmiotowa przestępstwa przekupstwa wierzyciela*, „Ius Novum” 2024, nr 2 (18), s. 23–37. DOI: 10.26399/iusnovum.v18.2.2024.11/r.a.stefanski